

Stemmen voor mensen met een beperking: hoe toegankelijk zijn de verkiezingen eigenlijk?

Mensen met een beperking hebben het recht om zelfstandig te stemmen. Dit geldt niet alleen voor mensen met een lichamelijke beperking, maar ook voor mensen met een verstandelijke beperking. Het College voor de Rechten van de Mens heeft onderzoek laten doen naar obstakels die mensen met een beperking ervaren bij verkiezingen.

Tekst: Anne van Eijndhoven

Het stemrecht is een mensenrecht, vastgelegd in verschillende mensenrechtenverdragen. Voor mensen met een beperking is het stemrecht onder andere benadrukt in artikel 29 van het bindende VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap). Het College voor de Rechten van de Mens houdt toezicht op de naleving van dit verdrag.

VERZAMELEN VAN ERVARINGEN: MELDPUNT EN ONDERZOEK

Om inzicht te krijgen in obstakels die mensen met een beperking ervaren als zij gaan stemmen, heeft het College voor de Rechten van de Mens tijdens de Tweede Kamerverkiezingen

van 15 maart 2017 op twee manieren informatie verzameld. Ten eerste via een meldpunt dat tijdens en kort na de verkiezingen geopend was, waar mensen met een beperking hun ervaringen konden melden. En ten tweede door een uitgebreid onderzoek onder mensen met een lichamelijke, visuele of verstandelijke beperking of psychische aandoening, uitgevoerd door het NIVEL en het Trimbos-instituut.¹

¹ NIVEL en Trimbos-instituut, Toegankelijkheid Tweede Kamerverkiezing 2017 voor mensen met een beperking: hindernissen én oplossingen, juni 2017, beschikbaar via: <https://mensenrechten.nl/publicaties/detail/37739>.

WELKE OBSTAKELS ERVAREN MENSEN MET EEN LICHAAMELIJKE OF VISUELE BEPERKING?

Bij het meldpunt van het College werden veel ervaringen gedeeld door mensen die een rolstoel, rollator of scootmobiel gebruiken. Zij meldden onder andere problemen met de inrichting van het stemlokaal, zoals de aanwezigheid van deurdrangers of ruimtes met zoveel meubilair dat zij zich moeilijk konden voortbewegen. De plankjes in het stemhokje waren ook niet altijd op de juiste hoogte of diepte instelbaar, waardoor de kiezer het stembiljet in de lucht moest houden om te kunnen stemmen en daarbij voor anderen duidelijk te zien was op wie de stem werd uitgebracht.

Ook de ervaringen van mensen met een visuele beperking zijn onderzocht. Uit het onderzoek van het NIVEL en het Trimbos-instituut blijkt dat drie op de tien mensen met een visuele beperking het over het geheel genomen moeilijk vinden om hun stem uit te brengen. Maar liefst twee derde van de mensen met een visuele beperking heeft moeite om het stembiljet in te vullen.

Stembureamedewerkers blijken niet altijd goed op de hoogte te zijn van de regels over hulp in het stemhokje voor mensen met een lichamelijke beperking. Hier kwamen verschillende meldingen over binnen. In sommige gevallen wilden de stembureamedewerkers alleen hulp toestaan als zij die zelf gaven. In andere gevallen werd de hulp zelfs volledig geweigerd. Dit is allebei in strijd met de wet. Volgens de Kieswet moet een kiezer die “wegens zijn lichamelijke gesteldheid hulp behoeft” zich kunnen laten bijstaan bij het stemmen. De kiezer mag daarbij zelf bepalen door wie hij zich laat bijstaan.

WELKE OBSTAKELS ERVAREN MENSEN MET EEN VERSTANDELIJKE BEPERKING?

De activiteiten vanuit de overheid om mensen met een beperking zelfstandig te laten stemmen, zijn vooral gericht op mensen met een lichamelijke beperking, waaronder ook mensen met een visuele beperking worden verstaan. Dat is niet zo gek, omdat de Nederlandse wet mensen met een lichamelijke beperking expliciet benoemt. Maar het VN-Verdrag Handicap maakt geen onderscheid naar het soort beperking. Ook mensen met een niet-lichamelijke beperking hebben dus het recht om te stemmen. Het uitgangspunt is zelfstandig stemmen; als dat niet mogelijk is, zou iedere persoon met een beperking hulp moeten krijgen. De overheid moet dit zoveel mogelijk faciliteren.

Zowel uit het meldpunt als uit het onderzoek blijkt dat mensen met een verstandelijke beperking graag hulp zouden krijgen in het stemhokje. Dat mag op dit moment niet volgens de

Nederlandse wet, behalve als zij ook een lichamelijke beperking hebben. Een belangrijke reden om die hulp niet toe te staan, is het risico op beïnvloeding door de begeleider. Maar dat beïnvloedingsrisico is nog groter bij het alternatief: het gebruik van de volmacht. Deze doelgroep moet dan ook de hulp krijgen die voor hen nodig is om zelf hun stem te kunnen uitbrengen, in overeenstemming met het VN-Verdrag Handicap.

WELKE OBSTAKELS ERVAREN MENSEN MET EEN PSYCHISCHE AANDOENING?

Mensen met een psychische aandoening blijken maar in beperkte mate problemen te ervaren bij het stemmen. Toch werden ook bij deze doelgroep een paar situaties genoemd die problemen opleverden en die mogelijk verholpen kunnen worden. Zo kwam in het meldpunt de situatie naar voren van iemand met autisme voor wie onduidelijk was waar hij precies in de rij moest staan en waar hij moest wachten voordat hij aan de beurt was. Dit kan met een simpel bordje of ‘wachtstreep’ worden opgelost. Ook waren er mensen die moeite hadden met de grote drukte in het stemlokaal. Voor hen zou het bijvoorbeeld handig zijn om te weten op welke momenten drukte wordt verwacht, zodat zij een ander moment kunnen kiezen om te stemmen.

WELKE VERBETERMOGELIJKHEDEN ZIJN ER?

In het onderzoek en door het meldpunt is ook aan mensen met een beperking gevraagd welke mogelijke oplossingen zij zien om de verkiezingen toegankelijker te maken. Digitaal stemmen – met een stemcomputer in het stemlokaal of via DigiD vanuit huis – werd veel genoemd als oplossing. Ook stemmen per post kwam regelmatig als alternatief naar voren.

Het is verder belangrijk dat stembureamedewerkers de regels kennen over hulp aan mensen met een beperking. Daar schortte het op verschillende locaties nog aan tijdens de laatste verkiezingen. Daarom moet de instructie voor stembureamedewerkers hier extra aandacht aan besteden.

Ook kan er meer informatie beschikbaar worden gesteld in eenvoudige taal. Dit geldt voor politieke partijen, die hun verkiezingsprogramma’s begrijpelijker kunnen verwoorden. Maar het geldt ook voor gemeenten, die op hun websites of via andere communicatiekanalen praktische informatie over de verkiezingen in simpele taal kunnen verspreiden. Daar zijn niet alleen mensen met een verstandelijke beperking bij gebaat; het maakt de informatie toegankelijker voor een groot deel van de Nederlandse bevolking.